

Från ett rike till två grannar: Finland och Sverige

Berättelse

Ett enda rike i nästan 700 år

I dag är Sverige och Finland två självständiga länder och nära grannar i norra Europa. Men historien är längre och mer sammanflätad än många tror. Under mycket lång tid var de inte två länder, utan ett enda rike. Finland blev en del av det svenska riket lite i taget under medeltiden, någon gång mellan 1100- och 1300-talen, och tillhörde sedan Sverige ända fram till år 1809. Eftersom det skedde steg för steg anger olika källor lite olika siffror – ibland sägs cirka 600 år, ibland 650 eller fler. Men man brukar säga att den gemensamma historien varade i nästan 700 år. Under alla dessa århundraden delade människorna på båda sidor mycket av sin vardag, sina lagar och samma kung.

Kriget som delade riket

Den stora vändpunkten kom med ett krig mellan Sverige och Ryssland åren 1808 och 1809. Kriget slutade med en fred som skrevs under i staden Fredrikshamn den 17 september 1809. Genom freden lämnade Sverige ifrån sig både Finland och Åland till Ryssland, och området blev Storfurstendömet Finland. För Sverige var detta en av de allra största förändringarna i landets historia. Sverige blev ungefär en tredjedel mindre till ytan och miste samtidigt cirka en fjärdedel av sin befolkning, alltså omkring 800 000 personer. På en gång försvann en mycket stor del av riket.

En gräns längs älvarna

I norr fick de två länderna en helt ny gräns. Den drogs längs tre älvar – Torne, Muonio och Könkämä – och det märkliga är att samma älvar i stort sett utgör gränsen än i dag, mer än 200 år senare. Allra tydligast syns det i två städer som ligger alldeles intill varandra, en på varje sida av gränsälven: Haparanda på den svenska sidan och Torneå på den finska. De kallas ofta tvillingstäder, eftersom de hänger så tätt samman i vardagen trots att de ligger i olika länder. Här blir den gamla historien synlig mitt i nutiden.

Två språk på två sidor

De långa gemensamma åren har satt djupa spår, och de märks på båda sidor om gränsen. Finland är officiellt tvåspråkigt: både finska och svenska är nationalspråk. Knappt 290 000 personer i Finland, ungefär 5 procent av befolkningen, har svenska som modersmål, och de kallas finlandssvenskar. I Sverige är det i stället finskan som lever vidare. Sedan år 2000 är finska ett av Sveriges fem nationella minoritetsspråk, och sverigefinnarna är den största nationella minoriteten. Hur många som faktiskt talar finska är svårt att säga, men man brukar uppskatta det till ungefär 200 000–250 000 personer. Sammanlagt har omkring 700 000 personer i Sverige, cirka 7 procent av befolkningen, någon form av finländsk bakgrund. Det är dock en uppskattning och inget säkert tal, eftersom etnisk tillhörighet inte registreras i Sverige.

Nära grannar i en ny tid

Banden mellan länderna handlar inte bara om det förflutna, utan också om vardagen och framtiden. Båda länderna är medlemmar i EU och i det nordiska samarbetet, vilket bland annat gör det lätt att resa, flytta och arbeta över gränsen. Många bygger sina liv på båda sidor, precis som tvillingstäderna i norr visar. På senare år har Sverige och Finland dessutom fattat stora gemensamma beslut om sin säkerhet: båda länderna är i dag medlemmar i försvarsalliansen Nato. Finland gick med år 2023 och Sverige år 2024. Sverige och Finland är alltså inte längre samma rike, men historien, språken och det dagliga samarbetet binder dem fortfarande mycket nära samman.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
sammanflätad	tätt sammanbunden; svår att skilja åt
rike	ett stort land, ofta styrt av en kung
århundrade	en period på hundra år
vändpunkt	ett tillfälle då något viktigt förändras
fred	ett avtal som avslutar ett krig
yta	hur stort ett land är, mätt i kvadratkilometer
befolkning	alla människor som bor i ett land
storfurstendöme	ett område med eget styre men under en kejsare
gräns	den linje där ett land slutar och ett annat börjar
tvillingstad	en stad som ligger alldeles intill en stad i ett annat land
nationalspråk	ett officiellt huvudspråk i ett land
minoritet	en mindre grupp människor i ett land
uppskatta	att gissa en ungefärlig siffra

Läsförståelsefrågor

1. Hur länge var Finland en del av det svenska riket enligt texten?
 1. I ungefär 70 år.
 2. I nästan 700 år.
 3. I ungefär 1 000 år.
2. Vad blev följden av kriget 1808–1809 för Sverige?
 1. Sverige fick ett mycket större land.
 2. Sverige lämnade ifrån sig Finland och Åland och blev ungefär en tredjedel mindre.
 3. Sverige och Finland blev ett enda rike igen.
3. Vad är det märkliga med gränsen som drogs i norr 1809?
 1. Att den försvann helt efter några år.
 2. Att samma älvar i stort sett utgör gränsen än i dag.
 3. Att den drogs mitt ute i havet.
4. Vad betyder ordet “uppskatta” i texten om hur många som talar finska?
 1. Att tycka mycket om något.
 2. Att gissa en ungefärlig siffra.
 3. Att räkna exakt och säkert.
5. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Finland är officiellt tvåspråkigt, med finska och svenska som nationalspråk.
 2. Sverige vann kriget 1808–1809.
 3. Freden 1809 skrevs under i staden Fredrikshamn.
6. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Finland gick med i Nato före Sverige.
 2. I Sverige registreras alla invånares etniska bakgrund i ett register.
 3. Haparanda ligger på den svenska sidan av gränsen.
7. Förklara med egna ord varför texten skriver “nästan 700 år” i stället för ett exakt antal år.
8. Texten använder ord som “ungefär”, “uppskattas” och “en uppskattning och inget säkert tal”. Vad vill texten visa med sådana ord, och varför är det klokt att skriva så?
9. Varför kan man säga att de gemensamma åren fortfarande märks i både Finland och Sverige?
Svara med stöd i texten.
10. Texten berättar både om gammal historia (1809) och om nya händelser (Nato 2023 och 2024).
Vad tror du att texten vill visa genom att ta med båda delarna?

11. Tvillingstäderna Haparanda och Torneå beskrivs som ett ställe där “den gamla historien blir synlig mitt i nutiden”. Vad tror du att texten menar med det?
12. Förklara skillnaden mellan att ett land är ett “storfurstendöme” under ett annat land och att vara ett “självtändigt land”, så som texten beskriver det.

Diskussionsfrågor

- Finns det grannländer till ditt hemland som en gång hörde ihop eller delade samma styre? Hur märks det i dag?
- Texten berättar om tvillingstäder vid gränsen, där människor lever tätt tillsammans över en landgräns. Känner du till något liknande ställe, och hur tror du att livet är där?
- Finland har två nationalspråk och Sverige skyddar fem nationella minoritetsspråk. Vilka språk och grupper finns i ditt hemland, och hur tas de om hand?
- Två länder kan vara nära grannar och samarbeta även efter att de skilts åt. Vad tror du gör att grannländer fortsätter att hålla ihop?
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text om förhållandet mellan ditt hemland och ett av dess grannländer. Förklara vad länderna har gemensamt, vad som skiljer dem åt och hur du tycker att samarbetet fungerar i dag.